פרץ הירשביין

איבער אמעריקא

ליטעראַרישער פערלאַג, ניויארק 1918

געדרוקט-געבונדען
ביי „פּהן"
קליוולאנד

אָהן געזאנג

נישטאָ קיין געזאנג אין די פעלדער פון נאָרד אמעריקא; און דעריבער איז אומעטיג אין די פעלדער פון נאָרד אמעריקא.

עס שלעפען די פערד דעם שווערען אקער-אייזען, שטום און שטיל געהט נאָך דער מענש טראכטענדיג זיינע מחשבות און אזוי שטיל לעגען זיך די גליבעם ערד ביים זייט פון אקער־אייזען. ס'ווערען ניט בעזונגען די קאָרען אָדער ווייץ־קערענדלאַך, בע־האלטענדיג זיי אין דער פריש צואקערטער און ווארימער ערד. ס'הערט ניט קיין געזאנג דער גרינער גראָז ווען ער שלייכט זיך ארוים פון דער ערד. אָהן געזאנג ווערען געשניטען די תבואות און געפיהרט אין שייער אריין; אָדער צו זיי ווערען אין פעלד געדראָשען — אלץ איינס, קאלטע שטומע דרעהען זיך ארום די מענשען דאביי. די היי ווערט געקאָשעט פון די לאָנקעס, געטרי־קענט, אין סטאָגעס צונויפגעשארט און קיין ליעד איז דאביי ניט געזונגען געוואָרען. און דער עפעל, בארנע, אָדער אפילו די גאָלדער־נע אפעלסינען הענגען שטום אראָב צווישען די גרינע בלעטער און, אז די צייט קומט, פליקט מען זיי פון די בוימער, מען טריי־סעלט די צווייגען און שטום פאלען זיי אויף דער ערד; אין קאס־טענס פערפאקט מען זיי און ערגעץ ווייט, ווייט אין די גרויסע שטעט ווערען זיי אוועקגעשיקט און — ניט געזונגען האָט דער מענש דאביי. אפשר בלויז פון מטבעות געטראכט.

אומעטיג איז אין פעלד פון נאָרד אמעריקא ווייל ס'איז ניט צו זעהן די פרוי אין די פעלדער פון נאָרד אמעריקא.

די פרוי האָט דאָ איהר אָרט אין קיך אָדער אין פאבריק אָבער ניט אין גאָטס געבענשטען פעלד. די ארבייט אין פעלד ווערט דאָ אין לאנד געטאָן פון מאַן, וואָס זיין מויל איז פער־לייגט מיט קיי-טאבאק. די פרוי ווייסט ניט פון אומגעהן מיט'ן סערפ אויפ'ן אקסעל און קוקען צווישען די תבואות אפשר וועט

זיך צו איהר פון דעם גאָלדענעם זאַנגען-ים איהר ליעבע בעווייזען. זי קומט ניט ארוים בעגינען אין פעלד צו פרעגען דעם וואונדער בלימעלע אויב איהר געליבטענס הארץ איז נאָך מיט איהר. זי טראָגט קיין מאָל ניט דעם שווערען בונט היי אויף איהר קאָפּ, געהענדיג געבויגען צום סטאג, וואו אויבען ווארט א יונג אויף איהר, פיהלענדיג די בליקען פון די יונגען ביים זייט וואָס פאלען אויף איהרע באָרוועסע טריט. ניט אין די קאָרנפעלדער שפּיעלט זיך די ליעבע אויס און ניט צווישען די ווייצענפעלדער קומט זי אויסזינגען איהר בעטריבט הארץ. פון שוועל ביז צום ראַנד פון פעלד איז די ממשלה פון מאן. די גרינסען פאר'ן שטוב פער־זעט ער און, אז זיי ווערען צייטיג, רייסט ער זיי און טראָגט זיי אין שטוב אריין, צום ווייב, וואָס שטעהט ביים אויווען און היט די טעפּלאך. דער מאן מעלקט די קוה און טראגט דעם שעפּעל מילך אין שטוב אריין. אין ז י י ן ממשלה ליגט דאָ די מוטער ערד און דאריבער איז אין פעלד אזוי אומעטיג פאר אונזערען א מענשען.

אָט דער פּאס ערד, וואָס ציהט זיך אוועק צו דרום זייט פון לאנד, וואו קנעכטשאפט האָט געהערשט און איז נאָך אינגאנצען ניט פערשוואונדען, אין די וואטע־פעלדער, וואו דורך נעגער, איי־ביגע קנעכט, איז די ארבייט געטאָן געוואָרען, דאָרטען איז נאָר די ליעדער אינגאנצען ניט פערשטומט געוואָרען. מאן און פרו אבי נאָר שווארץ, זיינען פון דער בייטש געשמיסען געוואָרען, טאָג און נאכט ווי פערד דעם יאָך אינאיינעם געשלעפּט — דאָרט איז די פאָלקס ליעד ווי א שעהנע בלום אין פעלד ארויסגעוואקסען. און ווילט איהר די אונשולדיג־ליכטיגע פאָלקס־ליעדער הערען, זוכט זיי צווישען יענע ליעדער, וואָס שטאמען פון יענעם דרום־פּאס לאנד. געזונגען האָבען זיי אין פ ע ל ד שווארצע קנעכט און דער ווייסער, פרייער מענש, אין ש ט אָ ט פרובט זיי אמאָל איבערזינגען, און נאריש און פרעמד קלינגט אין שטאָט די שטילע ליעד, וואָס איז אויסגעזונגען געוואָרען אין די שטילע אווענטען ביי

די ברעגעס פון דער מיסיסיפי. ווארום וואָס פאר טעם האָט אין שטאָט די ליעד, וואָס איז געבוירען געוואָרען פון מענשען, וואָס ווי קינדער קליינע זיינען זיי קינדיש, און זינגענדיג זיינען די טענער אויף די סטרונעס פון דער באנטשא שטענדיג בעגלייט געוואָרען? די ליעדער האָט מען ציגויפגענומען און אָבגעדרוקט, ארויסגעגעבען פאר דער שטאָט ווי א צייכען פון אלטע צייטען. מען פרובט זיי זינגען. אויף א שלעכטער פיאנא קלאפט נאָך אי-מיצער צו צום טאקט. אָבער אין פעלד וואו דער וויסער מענש איז דער האר, דאָרט וועט איהר די ליעדער פון פלאנצען און זעען זעל-טען, זעלטען ווען דערהערען.

כ'האָב צו ווינציג געלעבט אין ענגלאנד כ'זאָל זייערע מנהגים און כאראקטער קענען משפּט'ן, אָבער מען זאָגט, אז זיי זיינען ניט קיין פאָלק פון געזאנג און מוזיק. און אפשר דערפאר וואָס זיי זיינען געווען כמעט די ערשטע פון דער אלטער וועלט, וואָס האָבען אָנגעהויבען ארייגצולאָזען וואָרצלען טיעפע דאָ אין דער ערד פון דער נייער וועלט און האָבען די ערד בעהערשט, דאריבער איז אין פעלד דאָ אזוי שטיל. און זיי זיינען אפשר שולדיג פאר וואָס די פרוי איז פון פעלד דערוויטערט; פאר וואָס די ליעבע וואוינט ניט אין פעלד.

ווארום אָנגעקומען זיינען צום ערשטען בראווע מענער, וואָס האָבען איבער פרעמדע ים'ען זיך געלאָזען זוכען גליק, זוכען א ניי לעבען און נייע וועלטען. זיי האָבען זיך די ערשטע מיט דער ערד בעקענט און שפּעטער זי בעהערשט. ס'האָט דאָס נייע לאנד און יונגע ערד זייער הארץ געפאנגען און אָבגעווענדט די מחשבות פון דער פרוי און דעם פערבאָטענעם וועג וואָס פיהרט צו איהרע פענסטער. ערשט שפּעטער, שפּעטער האָט מען ווייבער פאר זיך אויסגעשריבען פון דער אלטער וועלט פונקט ווי מען האָט פאר זיך אויסגעשריבען זריעה פאר די פעלדער און וואפען פון דעם אינדיא-נער זיך צו בעשיצען.

דער ערשטער טראנספּאָרט ווייבער, ניינציג אין צאָהל, איז

צו די ברעגעס פון ווירדזשיניא אָנגעקומען פון ענגלאנד אין יאָהר טויזענט זעקס הונדערט נײַנצען. א לאנגע צייט שוין פארביי.

כ׳האָב אין ערגעץ געזעהען אויף אן אלטער גראוויר-צייכנונג ווי יענע ווייבער זיצען ביים ברעג ים אויף זייערע קאסטענס און פעקלאך, דער פנים צום ווייטען ים געווענדעט און וויינען אין דער שטיל. ביים זייט שטעהען געזונטע מענער, אויסגעפוצטע אין די שעהנסטע קליידער און בעטראכטען די סחורה. שמייכלען און קוקען איינס צום אנדערען. פון זיי האָט יעדערער זיך בעדארפט אויסקלייבען א ווייב, כלומרשט, איהר פריהער געפעלען ווערען, פאנגען איהר הארץ. און אז זי האָט בעוויליגט צו ווערען זיין ווייב, האָט ער פאר איהר בעצאָהלט מיט טאבאק. דער יעמאָלדי־גער פערמעגען פון די קאָלאָניסטען, די פרוכט פון זייער פעלד און וואָס איז געגאנגען אנשטאָט גאָלד. אזוי האָט ער זיך מיט איהר בעגעגענט. ער האָט זי אוועקגעפיהרט צו זיך אין שטוב אריין. פון יעמאָלט אָן קאָכט זי די טעפלאך און ווארט דער מאַן זאָל פאר איהר מילך אָנמעלקען פון דער קוה, און אין שטוב אריינברענגען.

ערגעץ וואו אין פעלד טראָגט זיך נאָך אפשר אום דער וויע־דער־קול פון דעם אינדיאנער׳ס מעלאנכאָלישע ליעד; ער האָט אומעטיג פאר זיך געזונגען, געהענדיג מיט פייל און בויגען נאָך די טריט פון די הירשען און ביזאנעס. דעם אינדיאנערס ליעד, איהרע קלאנגען האָבען זיך אין דער שטאָטישער, פרעכער גאסען־ליעד אריינגעקליבען און דאָרט איז זי פערשוועכט געוואָרען. אין פעלד אָבער, אין די געגענדען וואו זייערע שפורען זיינען נאָך פריש — זייער ליעד איז שטום.

כ׳האָב אמאָל אין ניו יאָרק אויסגעהערט א געזאנגס־קאָנצערט פון א אינדיאנער פרינצעסין. וויפיעל טרויער איז אין איהר געזאנג געווען. וויפיעל הארצענס-וועה! ס׳האָט זיך מיר אויס־געדאכט, אז מיט טרויער ווערט דער רייכער זאָל אָנגעפיהלט. און די ווערטער אזוי קינדיש און דאָך אזוי טרויעריג. זי האָט געזונגען פון ברייטען פעלד, פון ווייטען סטעפ און פון דער זון

וואָס געהט אויף. זי האָט געזונגען פון מאָרגענשטערען פון דעם טוי אויף די גראָזען און פון דעם אאיר וואָס וואקסט ביים ברעג טייך. זי האָט נאָכגעמאכט דעם זילבערנעם גערויש פון וואסער ביי די זייטען פון דער פלינקער קאנו. זי האָט געזונגען פון ליע־בע און הירשען-געיעג; פון דער זון וואָס פערגעהט און דעם שטערן פון אווענט.

און ווי האָבען זיך עס גאָר געקענט אזוי לאנגווייליגען מיינע שכנים? ווי אזוי האָבען עס די שטאָטישע לייט זיך גאָר געקענט וויצלען ביים ארויסגעהן פונ׳ם רייכען זאאל, וואָס איז פאר מיר מיט אזא שווערען טרויער פול געוואָרען? ס׳איז דאָך אמעריקא׳ס ליעד! ס׳איז דאָך אמעריקא׳ס נשמה... ס׳איז דאָך די ליעד פון דער פריירי און גרויסע אָזיערעס. ס׳איז דאָך די ליעד וואָס האָט איהר נעסט געהאט ביי די ברעגעס פון אלע טייכען דאָ אין לאנד...

„די זון פערגעהט אין מערב זייט —
אזוי פערגעהט אונזער רום...“

די ליעד פון אינדיאנער — די ליעד פון פעלד — שטארבט דאָ פונקט ווי עס שטארבען אוים די לעצטע פון די אינדיאנער שבטים, וואָס האָבען איבערגעגעבען די מוטער ערד צו דער ווייסער ראסע..

* *
*

אומעטיג איז אין שטאָט פאר אונזערען א מענשען דאָ. ניטא קיין געזאנג אין דער שטאָט פון נאָרד אמעריקא.

אין דער גרויסער שטאָט רויכערען פאבריקען און רוישען מא־שינען; לויפען באהנען איבער׳ן קאָפּ און דער לעבענס־טאקט איז ניט מיט געזאנג בעגלייט. צו האסטיג איז דאָ דאָס לעבען. האס־טיג פערגעהט דער טאָג; שנעל פערשווינדט דאָס לעבען, דער אָטעם פערשלאָגען אין דעם שטענדיגען געיעג נאָכ׳ן קלאנג פון קאלטען מעטאל. און, אז מען כאפּט אָב דעם אָטעם ווערט דער געדאנק פערנומען מיט דעם פרעמדען מאָרגען אָבער ניט מיט דער שעה

פון זיסער רוה. קינדער פון דער אלטער וועלט, וואָס ווי זינגפויגעל האָט שטענדיג זייער ליעד געקלונגען ביי זיך אין דער היים יעדערער אין זיין לאנד — דאָ, דעם ים אריבערקומענדיג, ווערט דאָס ליעד אנטשוויגען.

דער איטאליענער, וואָס פון שלאָף, דאכט זיך צומאָל, זינגט ער ביי זיך אין דער היים, קומט ער אריבער אהער צו ברוקירען די גאסען פון די גרויסע שטעט אין נאָרד אמעריקא, אָדער צו גראָבען די וועגען פאר די אונטערגרונד־באהנען, אָדער ווען ער ווערט אין די מינען פערפיהרט — זיין ליעד ווערט פערגעסען. דאָ אין אמעריקא קענט איהר בלויז הערען זיין גרילציגען שרייען; דאָ קנאַקט די שפּראך טרוקען אונטער'ן צונג פון דיקע איטאליענערינס. איתר הערט דאָ דעם איטאליענערס שרייענדיגען געשפּרעך און איהר מיינט, ער געהערט צו א פאָלק, וואָס געזאנג איז איהם פרעמד. אויפ'ן שיף, פערלאָזענדיג זיין פאָטערלאנד, דאָרט זינגט ער אלע זיינע ליעדער צום לעצטען מאָל אויס. אויף די כוואליעס פון בייזען, כמורנעם אטלאנטיק ווערט זייער ליעד פון פריהמאָרגען ביז שפּעט אין דער נאכט ניט פערשטומט. זינגען מיט פערמאכטע אויגען און זינגענדיג לאָזט מען זיך אין א הפקר־טאנץ ארויס. ביז צום שוועל פון נייעם לאנד שאלט נאָך די ליעד און דערנאָך — ווערט זי שטום, די פרייע ליעד.

און אזוי זיינען די לעבענס־לוסטיגע שפּאניער. נעהמען מיט זיך אין וועג אריין זויערען וויין און זיסע, הארציגע ליעדער, צימבלען אויפ'ן פייקעל, קנאקען מיט די פינגער, זינגען און טאנצען, טאנצען און זינגען ביז צום ברעג פון נייעם לאנד, ביז צו דער גרויסער, שטאָלענער ריעזען־שטאָט. דער וויין איז אויסגעטרונקען און די לעצטע ליעדער אויסגעזונגען.

און דער יונג און מיידעל פון די גרינע דניעפּער ברעגעס וואו אין פריהלינג צערטעלט זיך דער איידעלער לאנדיש־בלימעל, אדער ביי די זאמדיגע ברעגעס פון דער בלאסליך פער'חלום'טער ווייכסעל, וואו ס'וויגט זיך א ווערבע איבער איהר אייגענעם שאָטען:

קינדער פון יענע ברעגעס, וואס פון פריהמארגען ביז אין דער נאכט אריין טראגען זיך זייערע ליעדער איבער די פעלדער, וואס זינגענדיג ווערען זיי ווי יענער סאלאוויי, וואס מיט פערמאכטע אויגען אין דעם דעמבען־קוסט פערגעסט ער זיך און צוגיסט זיינע מרילען אזש די קוסטעס ציטערען. — —

אט די יונגע יוגענדס־ליעדער מיט בענקשאפט פול, וואס פיהלען אן די הערצער ביי די קינדער פון רוסלאנד, פוילען און או־קרייאינע — וואס ווערט פון זיי דא אין דעם נייעם לאנד, אין דער נייער היים?.... האט נאר דער ווינט זייער וועג מיט שטויב פערטראגען, האט נאר דער מזל זיי פון זייער היים ארויסגעריסען, ווי נאר זייער היימיש פעלד איז פון זייער בליק פערשוואונדען געווארען — מיט די שטומע טרערען פון די אויגען איז די ליעד פערשטומט געווארען.

און אונזער אידיש ליעד, וואס ווערט זעלטען אין כאר גע־זונגען; די ליעד פון דעם עלענדען הארץ און פערליעבטער, פער־בענקטער נשמה, וואס ציהט זיך אין די זומער טעג דורך די אפענע פענסטער מיט ווייסע פארהאנגלאך פערהאנגען און ביינאכט פון די פריזבעס, וואס זענען אין דער זומערנאכט בעהאלטען... דער נגון אהן ווערטער וואס קלייבט זיך פון בית מדרש־געסעל ארויס אין די גרויע בעגינענס, אין די ווינטערדיגע פראסטיגע טעג און דורך זומערדיגע נעכט — שטום ווערט די ליעד און שטארבט, ווי עס שטארבען פערלאנגען און יוגענד־חלומות ביים פערלאזען די היימישע שטעטעל.

אט די אלע יונגע קוואלען פון די יונגע הערצער פון וואנען ס'האט די היימישע ליעד געקוואלען ווערען דא מיט זאמד פער־טראגען. די ליעד איז געשטארבען. די ליעד איז פערדארבען.

עס טרעפט נאך אמאל ערגעץ וואו אין א ענגען פערווארפע־נעם שאפ וואו ס'האט נאך זיין היימישען אויסזעהען דער בעל הבית ניט פערלארען — דארט זיצען יונגע הערצער און וועלקען און וועלקענדיג רייסט זיך נאך צומאל אן אבגעריסענער קלאנג

ארוים און ווערט פערטויבט פון דער מאשין'ס זשומען...

„ס'געהט די זון ארום וואלד ארום
און קען אין וואלד ניט אריין"...

קלינגט ווי פון ווייטע צייטען די ליעד פון ווייטען, ווייס־רוסלאנד, וואס איז דארט אין פעלד געוואקסען אינאיינעם מיט די קערענדלאך פערזעעטע אין דער ארימער, זאמדיגער ערד.

„אהיים ציהט מיך ווי מיט צוואנגען,
אוי, אהיים איז מיין געפיהל"...

זינגט ווי פאר זיך א אידישע טאכטער ווען איהרע פינגער בעגלייטען דעם ווייסען לייווענט צו דער נאדעל פון שטעפ־מאשין..

עס טרעפט, איהר זיצט אמאל אין אייער איינזאמען צימער אין א גרויסען האטעל, אין א גרויסער שטאט, וואו מיט פרעמד־קייט קוקט פון אלע ווינקעלעך ארוים, קענט איהר אמאל הערען אויף יענער זייט טיר אונבעקאנטע טריט, אבער די טריט זיינען בעגלייט פון אבגעריסענע קלאנגען פון א ווייטער און דאך נאהענ־טער ליעד:

„ס'מעלקט די קוה די שעהנע מיידעל
און איהר אינגעל שטעהט דאבײ..."

דאס זיינען שלאנקע טעכטער פון פוילען, וואס זיינען קיין אמעריקא פערפיהרט געווארען נאך איידער זייער שטאלץ אין הארצען האט אויפגעבליהט און זיי ראמען דא די צימערען פון אונבעקאנטע געסט און זיי פערנעהמען עס די שמייכלען פון די פרעמדע און ניט איידעלע געסט.

— וואס זינגסטו אזעלכעס? — פרעגט איהר א גאסט אויף ענגליש.

— א, דאס זינג איך א ליעד פון דער היים, — ענטפערט זי מיט א קאקעטישער רויטקייט אין פנים, אין אן ענגליש, וואס איז פון פויליש צובראכען.

— בענקסט זיך דיר אהיים?

— ניט אזוי שטארק; אין אמעריקא איז גוט...

מאכט זיך א גאסט, וואס קען איהר לאנד, א קינד פון איהר לאנד, וואס פערשטעהט איהר שפראך און פרעגט אין איהר אייגענער שפראך:

— ווי לאנג פון דער היים, קינדרעשו?

— פינף יאהר מיין פאן.

— און האסטו נאך די לידער פון דער היים ניט פערגעסען?

— ווי קען מען גאר די היימישע לידער פערגעסען? —

ענטפערט זי טרויעריג אין פויליש פון ענגליש צובראכען; און טרויעריג, פערטרערט קלינגט איהר קול... און אויסדרוק פון צער אויפ'ן פנים...

גרוי איז דאס לעבען אהן געזאנג. וויסט איז דאס הארץ אהן דעם היימישען ליעד.

אומעטיג, אומעטיג אין די פעלדער פון נארד אמעריקא.

און ניט נאר מיר אליין איז דארט אומעטיג. דאכט מיר, אז די פעלדער, גלייך ווי איך, בענקען נאך לידער און געזאנג...

דער סוד פון לעבען

איך בין דא ניט געווען אויף די בית-עולם'ס פון אנדערע נאציאנען, וואס זיינען אהער אנגעקומען פון דער אלטער וועלט. כ'ווייס ניט ווי זייערע אייביגע ערטער זענען איינגעטיילט און צוגעמאסטען.

א פאר מאל אבער בין איך געווען אויף אונזער אייגענעם בית-עולם דא און דארטען און, אומגעהענדיג צווישען די קברים-שורות, האט זיך פאר מיר אבגעדעקט דער פארהאנג צו דער נשמה פון אונזערע אהער אריבערגעקומענע פון דער אלטער היים. און אין ניו-יארק, אויף דער אנדערער זייט פון מזרח-טייך, דארטען ציהען זיי זיך אוועק אויף מיילען און מיילען אט די פערשיידענע